EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2025 12 09
COM(2025) 748 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl 2019 m. sausio 16 d. Reglamento (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, peržiūros

1. ĮVADAS

Prekyba prekėmis, kurios gali būti naudojamos a) mirties bausmei vykdyti ir b) kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui, yra reguliuojama Reglamentu (ES) 2019/125[1] (toliau – Reglamentas). 2005 m. priimtas reglamentas atspindi tvirtą ES įsipareigojimą panaikinti kankinimą ir mirties bausmę.

ES kovos su kankinimu reglamentas padėjo užpildyti didelę prekybos kontrolės, grindžiamos žmogaus teisėmis, spragą. Juo nustatyti beprecedenčiai privalomi prekybos apribojimai dėl įvairių prekių, kurios dažnai nėra įtrauktos į karinių, dvejopo naudojimo prekių ar kitus strateginės eksporto kontrolės sąrašus. Šį reglamentą labai palankiai vertina žmogaus teisių užtikrinimo subjektai: pavyzdžiui, JT specialusis pranešėjas kankinimo klausimais nurodė Reglamentą kaip „teigiamą regioninės sistemos dėl prekių, numatomų naudoti kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui, pavyzdį“[2].

2016 m. atlikti esminiai Reglamento, visų pirma jo procedūrinių nuostatų, pakeitimai. 2019 m. Reglamentas buvo kodifikuotas. 2011, 2014, 2020 ir 2025 m. priimti deleguotieji aktai, kuriais atnaujinti arba išplėsti Reglamento priedai.

Laikantis Reglamento 32 straipsnio reikalavimų, šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie Reglamento įgyvendinimą ir poveikį nuo 2020 m. iki 2025 m. vidurio. Ataskaitoje visų pirma aptariamos šios sritys: Reglamento pakeitimai deleguotaisiais aktais, įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu; informacijos teikimo reikalavimai; Kovos su kankinimu koordinavimo grupės ir ES piliečių užsienyje veikla, susijusi su Reglamentu. Šioje ataskaitoje taip pat apžvelgti pagrindiniai duomenys pagal Reglamentą ir įvertintas Reglamento įgyvendinimas remiantis esminiais aktualumo, veiksmingumo, efektyvumo, nuoseklumo ir Europos pridėtinės vertės principais.

2. REGLAMENTAS (ES) 2019/125

2.1. Reglamento (ES) 2019/125 tikslas ir pagrindinės nuostatos

Reglamento tikslas yra užkirsti kelią mirties bausmės vykdymui, taip pat kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui arba baudimui trečiosiose šalyse.

Šiuo tikslu Reglamente nustatyti prekybos su ES nepriklausančiomis šalimis apribojimai. Reglamentu visų pirma:

i. uždrausta importuoti, eksportuoti ir tranzitu į ES įvežti, iš jos išvežti ir per ją vežti prekes (kurių sąrašas pateiktas II priede), kurios praktiškai naudojamos tik mirties bausmei vykdyti arba kankinimui. Taip pat uždrausta teikti bet kokią su tokiomis prekėmis susijusią techninę pagalbą, konkrečiai įskaitant ir mokymą jomis naudotis. Be to, tokias prekes draudžiama reklamuoti internete, per televiziją ar radiją arba prekybos mugėse;

[1] 2019 m. sausio 16 d. Reglamentas (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, OL L 30, 2019 1 31, p. 1.
[2] A/78/324, 2023 8 24.

ii. dėl prekių (kurių sąrašas pateiktas III priede), kurios galėtų būti naudojamos tokiais tikslais, tačiau gali būti naudojamos ir kitais, teisėtais (teisėsaugos) tikslais, nustatytas reikalavimas gauti išankstinį eksporto leidimą, kuris suteikiamas atskirai išnagrinėjus kiekvieną atvejį; tokį leidimą privaloma gauti ir teikiant techninę pagalbą ar tarpininkavimo paslaugas dėl šios kategorijos prekių. Į III priedą neįtraukti a) Reglamentu (ES) Nr. 258/2012[3] kontroliuojami šaunamieji ginklai; b) Reglamentu (EB) Nr. 428/2009[4] kontroliuojamos dvejopo naudojimo prekės; c) pagal Bendrąją poziciją 2008/944/BUSP[5] kontroliuojamos prekės;

iii. reguliuojama prekyba prekėmis – cheminėmis arba vaistinėmis medžiagomis (IV priedas), kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti (pvz., produktai, kurie galėtų būti naudojami asmenų mirties bausmei įvykdyti įšvirkščiant mirtiną injekciją). Šios prekės 2011 m. įtrauktos į prekių, kurioms taikoma eksporto kontrolė, sąrašą. Nustatytas atskiros rūšies leidimas (Sąjungos bendrasis eksporto leidimas), siekiant kontroliuoti tokių anestezinių cheminių medžiagų eksportą ir neleisti jų perduoti naudoti asmenų mirties bausmei įvykdyti įšvirkščiant mirtiną injekciją, tačiau neribojant prekybos tokiomis cheminėmis medžiagomis medicinos, veterinarijos ar kitais teisėtais tikslais[6]. Kai yra privaloma gauti eksportuojamų vaistų eksporto leidimą pagal Reglamentą ir eksportui taip pat taikomi reikalavimai turėti leidimą pagal tarptautines konvencijas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės, kaip antai 1971 m. Psichotropinių medžiagų konvenciją, valstybės narės gali atlikti vieną bendrą procedūrą vykdydamos savo prievoles, nustatytas šiuo reglamentu ir atitinkama konvencija.

Į II priedą įtrauktų prekių tranzitas (ne ES kilmės prekių, skirtų išvežti į trečiąsias šalis, vežimas per ES muitų teritoriją) yra uždraustas. Į III priedą įtrauktų reguliuojamų prekių tranzitas apskritai nėra uždraustas, tačiau jį draudžiama vykdyti tuo atveju, jeigu prekes tranzitu vežantis veiklos vykdytojas „žino, kad kuri nors tokių prekių siuntos dalis numatoma naudoti kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui trečiojoje šalyje“.

Reglamentu nekontroliuojamas teisėsaugai skirtos įrangos ir susijusių prekių, kurios gali būti teisėtai naudojamos teisėsaugai, tačiau galėtų būti ir netinkamai naudojamos kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui, importavimas į ES ar perdavimas iš vienos ES valstybės narės į kitą. Reglamentu taip pat neuždrausta ES viduje perduoti iš esmės smurtinio pobūdžio ar netinkamų prekių.

Reglamentas yra teisiškai privalomas ir tiesiogiai taikomas visose ES valstybėse narėse; juo nustatytos 2 straipsnio n punkte apibrėžtų eksportuotojų prievolės. Už Reglamento įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą yra atsakingos valstybės narės. Reglamento I priede apibrėžtos valstybių narių kompetentingos institucijos yra atsakingos už Reglamente nustatytų

[3] 2012 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 258/2012, kuriuo įgyvendinamas Jungtinių Tautų protokolo prieš neteisėtą šaunamųjų ginklų, jų dalių ir komponentų bei šaudmenų gamybą ir prekybą jais, papildančio Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (JT šaunamųjų ginklų protokolas), 10 straipsnis ir nustatoma šaunamųjų ginklų, jų dalių ir komponentų bei šaudmenų eksporto leidimų sistema, importo ir tranzito priemonės, OL L 94, 2012 3 30, p. 1.

[4] 2009 m. gegužės 5 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 428/2009, nustatantis Bendrijos dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų ir tranzito kontrolės režimą, OL L 134, 2009 5 29, p. 1.

[5] Tarybos bendroji pozicija 2008/944/BUSP, nustatanti bendrąsias taisykles, reglamentuojančias karinių technologijų ir įrangos eksporto kontrolę (BUSP) (2020/C 85/01), OL C 85-1, 2020 3 13.

[6] Reglamento 20 straipsnis ir V priedas.

draudimų ir leidimų išdavimo reikalavimų laikymosi stebėseną, o muitinės yra atsakingos už tikrinimą prie ES išorės sienos, ar eksportuojamos arba importuojamos prekės atitinka Reglamento reikalavimus.

Pagal Reglamento reikalavimus ES valstybės narės turi skelbti metines veiklos ataskaitas, kuriose pateikiami išsamūs susijusių paraiškų ir suteiktų leidimų duomenys. Kitomis į jį įtrauktomis priemonėmis siekiama, kad būtų lengviau užtikrinti skaidrumą ir atgrasyti ES valstybę narę nuo bandymų apeiti kitos valstybės narės atsisakymą išduoti eksporto leidimą. Jame taip pat yra nuostatų, kuriomis palengvinta draudžiamų ir reguliuojamų prekių sąrašų reguliari peržiūra ir keitimas, taigi ES valstybės narės gali dėl to pateikti tinkamai pagrįstą prašymą Komisijai apsvarstyti.

2.2. Prekybos apribojimai – viena pagrindinių priemonių siekiant užkirsti kelią kankinimui ir mirties bausmei

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 5 straipsnyje, *Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto* 7 straipsnyje, *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos* 3 straipsnyje ir, kas ypač svarbu, *Jungtinių Tautų konvencijoje prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą* nustatytas besąlygiškas visuotinis kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ir baudimo uždraudimas.

2022 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja (toliau – JT GA) paragino visas valstybes *„tinkamomis ir veiksmingomis teisinėmis, administracinėmis, teisminėmis ir kitokiomis priemonėmis užkirsti kelią ir uždrausti gaminti, prekiauti, eksportuoti, importuoti ir naudoti įrangą, kuri praktiškai naudojama tik kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui“*[7].

Jungtinių Tautų žmogaus teisių konvencijomis įtvirtintą visišką kankinimo uždraudimą ES lygmeniu atitinka Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija)[8] nuostatos. Chartijos 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad niekam negali būti paskirta ar įvykdyta mirties bausmė. Chartijos 4 straipsnyje nustatyta, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

Nepaisant valstybių įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę, kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio veiksmai visame pasaulyje toliau vykdomi. Tarptautinė bendruomenė pastaraisiais metais vis labiau pripažįsta poreikį reguliuoti ir riboti prekybą tam tikra teisėsaugai skirta įranga, siekiant užtikrinti, kad tokios prekės nebūtų naudojamos kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui su žmonėmis. Pastaraisiais metais visame pasaulyje taip pat daugėja pilietinės visuomenės raginimų imtis papildomų priemonių šioms prekėms reguliuoti ir riboti.

Remiantis ES reglamentu, 2017 m. įsteigtas Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljansas (toliau – Pasaulinis aljansas), kuriam bendrai pirmininkauja Europos Sąjunga, Argentina ir Mongolija. Jo tikslas – tarptautiniu lygmeniu labai pasunkinti prekybą prekėmis, kurios yra skirtos arba gali būti naudojamos mirties bausmei ir kankinimui vykdyti. Prisijungdamos prie Pasaulinio aljanso valstybės įsipareigoja, be kita ko, imtis veiksmingų priemonių pagal nacionalinės teisės aktus ir efektyvaus vykdymo užtikrinimo, kad būtų ribojama prekyba prekėmis, kurios naudojamos kankinimui ir mirties bausmei vykdyti.

[7] 2022 m. gruodžio 15 d. Generalinės Asamblėjos priimta JT rezoliucija, A/RES/77/209. *Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.*
[8] OL C 202, 2016 6 7, p. 389.

2019 m. Pasaulinio aljanso iniciatyva priimtoje JT Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje[9] JT generaliniam sekretoriui pavesta parengti ataskaitą, kurioje būtų išdėstytos valstybių narių nuomonės dėl įvairių galimybių nustatyti bendrus tarptautinius prekybos kankinimui ir mirties bausmei vykdyti naudojamomis prekėmis standartus įgyvendinamumo ir galimos aprėpties[10]. Toje rezoliucijoje taip pat JT vyriausybių ekspertų grupė (UNGEE) įgaliota išnagrinėti galimybes nustatyti bendrus tarptautinius standartus dėl prekybos su kankinimu susijusiomis prekėmis. Toje 2022 m. pateiktoje ataskaitoje[11] pateiktas įtikinamas argumentas, kad JT Generalinė Asamblėja turi nustatyti į ateitį orientuotą procesą dėl prie kankinimų neprisidedančios prekybos, – taip siekiama reguliuoti prekybą su kankinimu susijusiomis prekėmis.

2023 m. spalio mėn. JT specialusis pranešėjas kankinimo klausimais JT Generalinės Asamblėjos Trečiajame komitete pateikė teminę ataskaitą dėl pasaulinės prekybos teisėsaugos ir kitų valdžios institucijų naudojamais ginklais, įranga ir prietaisais, kurie gali būti naudojami kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui[12]. Į tą ataskaitą įtrauktas priedas, kuriame nurodyta iš esmės smurtinio pobūdžio įranga, kuri turėtų būti uždrausta, ir dar vienas priedas, kuriame nurodyta teisėsaugos įranga, kuri galėtų būti netinkamai naudojama kankinimui ir kurios prekyba turėtų būti reguliuojama. Specialusis pranešėjas ne tik rekomenduoja valstybėms peržiūrėti ir iš dalies pakeisti savo nacionalinius įstatymus ir procedūras dėl nurodytų prekių, bet ir ragina parengti tarptautinę priemonę dėl prie kankinimų neprisidedančios prekybos, taip siekiant papildyti ir sustiprinti esamus įsipareigojimus uždrausti kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį ar baudimą ir užkirsti tam kelią. 2024 m. balandžio mėn. pagal kitas dvi JT specialiąsias procedūras paskelbtas panašus raginimas ir pabrėžta, kad „valstybės turėtų peržiūrėti ir iš dalies pakeisti nacionalinius įstatymus ir procedūras, kad būtų nutraukta ir uždrausta teisę į orumą, gyvybę, saugumą ir laisvę pažeidžiančių įrankių ir įrangos gamyba, prekyba ir naudojimas“[13].

2021 m. Europos Tarybos Ministrų komiteto priimta Europos Tarybos rekomendacija dėl dėl kovos su prekyba prekėmis, naudojamomis mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui, priemonių[14], iš esmės atitinka ES reglamentą[15]. Joje rekomenduojama, kad Europos Tarybos valstybės narės uždraustų prekybą iš esmės smurtinio pobūdžio prekėmis ir įranga; reguliuotų ir licencijuotų tam tikrų vaistinių cheminių medžiagų eksportą ir tranzitą; imtųsi veiksmingų nacionalinių eksporto ir tranzito kontrolės priemonių dėl prekybos teisėsaugos prekėmis ir įranga, kurias pareigūnai gali netinkamai naudoti kankinimo ir kitokio nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo tikslais. Į rekomendaciją įtraukti trys priedėliai, kuriuose nurodyta: i) draudžiamos iš esmės smurtinio pobūdžio prekės ir įranga; ii) vaistinės cheminės medžiagos, naudojamos mirties bausmei vykdyti mirtinomis injekcijomis, kurių eksportas ir tranzitas turėtų būti reguliuojamas ir licencijuojamas; iii) kontroliuojamos prekės ir įranga, kurios gali būti teisėtai naudojamos teisėsaugos tikslais pagal tarptautinius ir regioninius žmogaus teisių standartus, tačiau kurios gali būti netinkamai naudojamos kankinimui ar kitokiam nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui. Rekomendacijoje visos Europos Tarybos valstybės narės taip pat raginamos prisijungti prie Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljanso. Tuo metu,

[9] A/RES/73/304, Generalinės asamblėjos priimta 2019 m. birželio 28 d.
[10] A/74/969, 2020 7 28.
[11] A/76/850, 2022 5 31.
[12] A/78/324, 2023 8 24.
[13] JT ekspertai ragina sudaryti tarptautinį susitarimą dėl prie kankinimų neprisidedančios prekybos | OHCHR
[14] CM/Rec (2021) 2.
[15] Kova su kankinimu visame pasaulyje: Europos Tarybos rekomendacija, parengta remiantis ES kovos su kankinimu reglamentu. Užsienio politikos priemonių tarnyba

kai rengtas šis dokumentas, visos Europos Tarybos valstybės narės, išskyrus tris, buvo Pasaulinio aljanso narės[16].

2.3. Reglamento 2019/125 peržiūra (32 straipsnis)

Reglamento 32 straipsnyje reikalaujama, kad Komisija iki 2020 m. liepos 31 d. ir vėliau kas penkerius metus pateiktų Europos Parlamentui ir Tarybai išsamią įgyvendinimo ir poveikio vertinimo ataskaitą, į kurią galima įtraukti pasiūlymų dėl Reglamento keitimo. Reglamente nustatyta, kad atliekant šią peržiūrą bus įvertinta, ar reikia įtraukti ES piliečių užsienyje vykdomą veiklą.

Valstybės narės privalo suteikti Komisijai visą tinkamą informaciją, reikalingą šiai ataskaitai parengti. Atskiruose ataskaitos skirsniuose aptariama Reglamentu įsteigta Kovos su kankinimu koordinavimo grupė (31 straipsnis) ir jos veikla ir pateikiama informacija apie priemones, kurių valstybės narės ėmėsi pagal 33 straipsnio 1 dalį (sankcijas).

2.3.1. 2020 m. Reglamento peržiūros ataskaita

2020 m. Komisija pateikė pirmąją peržiūros ataskaitą[17], apimančią 2017, 2018 ir 2019 m. veiklą. Toje ataskaitoje padaryta išvada, kad Reglamentu užpildyta ES žmogaus teisėmis grindžiamos prekybos kontrolės spraga ir įsitikinta, kad jis yra svarbus skatinant gerbti žmogaus gyvybę ir žmogaus teises.

Nors buvo įvertinta, kad Reglamentas įgyvendinamas patenkinamai, ataskaitoje pabrėžta, kad jo taikymo sritis turėtų būti derinama reaguojant į technologijų ir rinkų raidą ir atsižvelgiant į teisėsaugai skirtos įrangos naudojimo (ir netinkamo naudojimo) pokyčius. Taip pat paminėta galimybė pateikti praktinio tam tikrų Reglamento aspektų taikymo gairių ir nagrinėta, kaip būtų galima geriau stebėti su eksportuojamomis prekėmis susijusius pažeidimus ir jų galutinį naudojimą, taip pat dalytis informacija apie Reglamento įgyvendinimą, įskaitant rizikos vertinimą.

Galiausiai, Komisija pasiūlė sudaryti ekspertų grupę, be kita ko, iš atitinkamų nevyriausybinių organizacijų, tarptautinių organizacijų, akademinės bendruomenės ir pramonės atstovų, kuri konsultuotų Komisiją Reglamento įgyvendinimo stiprinimo klausimais.

2.3.2. 2025 m. peržiūros ataskaita: šios ataskaitos aprėptis

Šioje antroje tokio pobūdžio ataskaitoje pateikiama informacija apie Reglamento įgyvendinimą ir poveikį nuo 2020 m. iki 2025 m. gegužės 21 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2025/928[18] paskelbimo. Tačiau dėl tam tikrų Reglamento įgyvendinimo aspektų, t. y. eksporto leidimų ir Kovos su kankinimu koordinavimo grupės darbo (žr. 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 skirsnius), ataskaita apims veiklą iki 2024 m. pabaigos, nes su 2025 m. susijusius duomenis valstybės narės pateiks tik 2026 m.

Ataskaitoje taip pat vertinamas Reglamento įgyvendinimas remiantis esminiais aktualumo, veiksmingumo, efektyvumo, nuoseklumo ir Europos pridėtinės vertės principais. Šiuo vertinimu siekiama nustatyti, ar pasiekiamas pagrindinis Reglamento tikslas arba tikslai ir ar

[16] Andora, Azerbaidžanas ir Turkija šiuo metu nėra Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljanso narės.
[17] COM(2020) 343, 2020 7 30.
[18] OL L, 2025/928.

nuo 2020 m. kilo naujų uždavinių. Taip siekiama padėti nustatyti, ar reikia imtis tolesnių veiksmų siekiant pašalinti kokius nors nustatytus trūkumus.

3. REGLAMENTO ĮGYVENDINIMAS

3.1. Reglamentavimo sistema

Šis reglamentas iš pradžių buvo priimtas kaip Reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui. Jis priimtas 2005 m. birželio 27 d. ir įsigaliojo 2006 m. liepos 30 d.[19] Paskutinis pakeitimas priimtas 2025 m. gegužės 21 d. (žr. 3.1.2 skirsnį).

Reglamentas kodifikuotas kaip 2019 m. sausio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui[20].

3.1.1. Komisijai suteiktų įgaliojimų delegavimas

Pagal Reglamento (ES) 2019/125 29 straipsnį Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, kuriais iš dalies keičiami I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII ir IX priedai. Reglamento 29 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „[d]eleguotieji įgaliojimai savaime pratęsiami tokios pačios trukmės laikotarpiams, išskyrus atvejus, kai Europos Parlamentas arba Taryba pareiškia prieštaravimų dėl tokio pratęsimo likus ne mažiau kaip trims mėnesiams iki kiekvieno laikotarpio pabaigos“. 2021 m. vasario 22 d. Komisija pagal Reglamento 29 straipsnio 2 dalį priėmė ataskaitą[21], kurioje ji teigė, kad reikėtų pratęsti deleguotuosius įgaliojimus priimti deleguotuosius aktus dar penkeriems metams, ir paragino Europos Parlamentą ir Tarybą atsižvelgti į tą ataskaitą.

3.1.2. Reglamento pakeitimai

Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, kuriais būtų iš dalies keičiamas draudžiamų arba kontroliuojamų prekių sąrašas.

Ataskaitiniu laikotarpiu Reglamentas buvo tris kartus iš dalies pakeistas priimtais deleguotaisiais aktais: du kartus 2020 m. ir vieną kartą 2025 m.

2020 m. vasario 18 d. KOMISIJOS DELEGUOTUOJU REGLAMENTU (ES) 2020/621[22] iš dalies pakeistas Reglamento I priedas (atnaujinti kelių kompetentingų institucijų duomenys) ir V priedas (į paskirties šalių, kurioms taikomas Sąjungos bendrasis eksporto leidimas, sąrašą įtrauktos šalys Gambija ir Madagaskaras).

[19] OL L 200, 2005 7 30, p. 1–19.
[20] OL L 30, 2019 1 31, p. 1–57.
[21] COM(2021) 75.
[22] OL L 144, 2020 5 7, p. 1–5.

2020 m. gruodžio 4 d. KOMISIJOS DELEGUOTUOJU REGLAMENTU (ES) 2021/139[23], siekiant atsižvelgti į Jungtinės Karalystės išstojimą iš Sąjungos, iš dalies pakeisti Reglamento I ir V priedai[24].

2025 m. gegužės 21 d. KOMISIJOS DELEGUOTUOJU REGLAMENTU (ES) 2025/928 iš dalies pakeisti[25] Reglamento II ir III priedai.

Kaip pažymima Komisijos 2020 m. peržiūros ataskaitoje, Reglamento prieduose apibūdintų prekių sąrašas turi būti nuolat atnaujinamas reaguojant į pokyčius tarptautinėje saugumo rinkoje ir teisėsaugos įrangos naudojimą bei netinkamą naudojimą, taip pat į naujas tendencijas ir iššūkius, susijusius su mirties bausme, kankinimu ar kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ir baudimu.

Dėl sparčios technologijų raidos atsirado naujų teisėsaugos priemonių saugumo rinkoje. Be to, kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio veiksmai yra ne tik plačiai paplitę sulaikymo vietose, bet ir dažni už įkalinimo aplinkos ribų, pavyzdžiui, kai policija vykdo susirinkimų kontrolę[26]. 2025 m. gegužės 21 d. Komisijos deleguotajame reglamente (ES) 2025/928, atsižvelgiant į šias tendencijas, išplečiamos Reglamento II ir III prieduose nurodytų prekių kategorijos.

Minėtas Komisijos deleguotasis reglamentas visų pirma grindžiamas 2020 m. Komisijos peržiūros ataskaitos išvadomis, išsamiomis konsultacijomis su Kovos su kankinimu koordinavimo grupe, Komisijos neformalios ekspertų grupės Reglamento įgyvendinimo klausimais darbu, JT specialiojo pranešėjo kankinimo klausimais ataskaitomis, visų pirma 2.2 skirsnyje nurodyta 2023 m. temine ataskaita, taip pat nevyriausybinių organizacijų, turinčių kompetenciją šioje srityje, ataskaitomis.

3.1.3. Nacionalinės įgyvendinimo priemonės

Šis reglamentas yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Todėl jo nuostatos, susijusios su importo ir eksporto draudimais, įgyvendinamos TARIC[27]. Taip užtikrinamas vienodas taikymas visoje ES muitų teritorijoje. ES valstybės narės yra atsakingos už jo įgyvendinimą. Valstybės narės turi pareigą kiekvienu konkrečiu atveju nuspręsti, ar tinka suteikti eksporto leidimą, ar reikėtų atmesti paraišką dėl reguliuojamų prekių, kurių sąrašai pateikti Reglamento III ir IV prieduose.

Siekiant neleisti apeiti nuostatų, Reglamente reikalaujama, kad valstybių narių kompetentingos institucijos visų kitų valstybių narių institucijoms ir Komisijai praneštų, jeigu atsisako išduoti leidimą arba panaikina esamą leidimą. Todėl bet kuri ES valstybė narė, svarstanti, ar leisti sandorį, „iš esmės tokį patį“ kaip sandoris, kurį jau atmetė kita valstybė narė, per trejus metus po jo atmetimo, turi pasikonsultuoti su ta valstybe nare, kuri nusprendė atmesti tą sandorį. Jeigu leidimas vis dėlto suteikiamas, jį išduodanti valstybė narė turi pateikti Komisijai ir visoms

[23] OL L 43, 2021 2 8, p. 5–7.
[24] Pagal Protokolo dėl Airijos ir Šiaurės Airijos (OL CI 384/1, 2019 11 12) 5 straipsnio 4 dalį, Protokolo 2 priede nurodytos Sąjungos teisės nuostatos taip pat taikomos Jungtinei Karalystei, kiek tai susiję su Šiaurės Airija, ir jos teritorijoje. 2019 m. sausio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui (kodifikuota redakcija), yra įtrauktas į to protokolo 2 priedo 47 punktą.
[25] OL L, 2025/928.
[26] https://fpi.ec.europa.eu/news/eus-fight-against-torture-and-other-ill-treatment-working-towards-torture-free-trade-2025-05-21_en
[27] Europos Sąjungos integruotasis muitų tarifas yra daugiakalbė duomenų bazė, į kurią įtraukiamos visos priemonės, susijusios su ES teisės aktais, kuriais reglamentuojami muitų tarifai, prekyba ir žemės ūkis. Žr. 1987 m. liepos 23 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo (OL L 256, 1987 9 7).

valstybėms narėms išsamų savo argumentų paaiškinimą. Vertindamos paraišką institucijos turi atsižvelgti į numatomos prekių galutinio naudojimo paskirties ir rizikos, kad jos gali būti nukreiptos naudoti neteisėtais tikslais, aspektus.

Valstybės narės „neišduoda leidimo, jei yra pagrįstų priežasčių manyti, kad trečiosios šalies teisėsaugos institucija arba fizinis ar juridinis asmuo III priede išvardytas prekes galėtų naudoti kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, [įskaitant teismo skirtas fizines bausmes, taip pat] įskaitant teismo skirtos mirties bausmės vykdymą“.

Reglamente nurodyti šie informacijos, kuria institucijos turėtų remtis priimdamos sprendimus, šaltiniai[28]:

- esami tarptautinių teismų sprendimai;
- Jungtinių Tautų, Europos Tarybos ir ES kompetentingų organų išvados;
- Europos Tarybos Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ir JT specialiojo pranešėjo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško arba žeminančio elgesio ar baudimo klausimais ataskaitos.

Kita informacija, kuria institucijos gali remtis priimdamos sprendimus:

- esami nacionalinių teismų sprendimai;
- pilietinės visuomenės organizacijų ataskaitos ir
- informacija apie paskirties šalies taikomus II ir III prieduose išvardytų prekių eksporto apribojimus.

Tie patys kriterijai taikomi priimant sprendimus dėl paraiškų dėl tarpininkavimo paslaugų arba techninės pagalbos teikimo.

Valstybės narės pranešė Komisijai apie 42 atmetimo atvejus per ataskaitinį laikotarpį (2020–2024 m.). Ataskaitiniu laikotarpiu išduoti eksporto leidimai ir atmetimo atvejai išsamiau aprašyti 3.6 skirsnyje.

Pagal Reglamento 23 straipsnį valstybių narių kompetentingų institucijų taip pat prašoma Komisijos duomenų bazėje užfiksuoti visus duomenis apie atsisakymus patenkinti paraiškas dėl eksporto leidimų. Šioje duomenų bazėje – dvejopo naudojimo prekių e. sistemoje „Dues“ – nurodoma atitinkama ES kompetentinga institucija, galutinė paskirties vieta, atitinkama prekė, pateikiamas prekės aprašymas ir gavėjo bei galutinio naudotojo vardas ir pavardė ar pavadinimas.

Reglamente nustatytas mechanizmas, pagal kurį prekės įtraukiamos į II, III arba IV priedą, suteikiant galimybę ES valstybei narei dėl to pateikti tinkamai pagrįstą prašymą Komisijai apsvarstyti. Per ataskaitinį laikotarpį Komisija tokių prašymų negavo.

Kartu su prekių, kurių prekyba uždrausta arba reguliuojama, sąrašu į Reglamentą taip pat įtrauktos nuostatos, kuriomis ES valstybėms narėms leidžiama savarankiškai nustatyti daugiau nacionalinių priemonių reguliuojant prekybą tam tikromis papildomomis prekėmis.

Pagal Reglamento 10 straipsnį valstybės narės gali priimti arba toliau taikyti nacionalines priemones, kuriomis ribojamos transportavimo, finansinės, draudimo ar perdraudimo paslaugos ir bendra reklama ar pirkimo skatinimas, susiję su į II priedą įtrauktomis prekėmis. Be to, pagal Reglamento 14 straipsnį valstybės narės gali nustatyti arba toliau taikyti grandinių kojoms, grandinių žmonių grupei surakinti ir nešiojamų elektrošoko įtaisų eksporto ir importo

[28] Reglamento 12 straipsnyje pateiktas nebaigtinis šaltinių, į kuriuos valstybės narės turėtų atsižvelgti priimdamos sprendimus dėl paraiškų eksporto leidimams gauti, sąrašas.

draudimą. Valstybės narės taip pat gali nustatyti reikalavimą turėti leidimą didesnio dydžio antrankių eksportui.

Be to, valstybių narių kompetentingos institucijos informuoja Komisiją apie savo veiklą pagal Reglamentą, įskaitant gautų paraiškų skaičių. Komisijos metinė ataskaita parengiama remiantis valstybių narių pateikta informacija, įskaitant pagal 26 straipsnio 3 dalį parengtas nacionalines ataskaitas. Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija priėmė ataskaitas dėl valstybių narių 2020[29], 2021[30], 2022[31], 2023[32] ir 2024 m. suteiktų ir atsisakytų suteikti leidimų eksportuoti prekes, kurios galėtų būti naudojamos kankinimui ar mirties bausmei vykdyti[33]. 2026 m. antrojoje pusėje numatoma priimti ataskaitą dėl eksporto leidimų 2025 m.

3.2. Kovos su kankinimu koordinavimo grupės veikla

Po Reglamento 2016 m. pakeitimo[34] sudaryta Kovos su kankinimu koordinavimo grupė (toliau – KKKG) „nagrinėja visus klausimus, susijusius su šio reglamento taikymu“. KKKG, kuriai pirmininkauja Komisija, veikia kaip valstybių narių atstovų ir Komisijos keitimosi informacija apie administracinę praktiką platforma. Be to, rengdama deleguotuosius aktus Komisija konsultuojasi su KKKG vadovaudamasi 2016 m. balandžio 13 d. Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros nustatytais principais[35].

Ataskaitiniu laikotarpiu KKKG surengė dešimt posėdžių[36].

Pagal Reglamento 31 straipsnio 4 dalį Komisija Europos Parlamentui teikia KKKG veiklos, tyrimų ir konsultacijų ataskaitą. Ataskaitiniu laikotarpiu, kurį apima ši ataskaita, Komisija priėmė ataskaitas dėl KKKG veiklos 2020[37], 2021[38], 2022[39], 2023[40] ir 2024 m.[41] 2026 m. antrojoje pusėje numatoma priimti KKKG 2025 m. veiklos ataskaitą.

Ataskaitiniu laikotarpiu KKKG keitėsi technine informacija dėl priemonių, prieinamų Komisijos elektroninėje duomenų bazėje – dvejopo naudojimo prekių e. sistemoje „Dues“, kuri yra saugi šifruota sistema, sukurta siekiant padėti už eksporto kontrolės klausimus atsakingoms nacionalinėms institucijoms keistis informacija su Komisija. Reglamento 23 straipsnio 5 dalyje reikalaujama, kad kompetentingos institucijos naudotųsi ta sistema perduodamos informaciją apie atvejus, kai yra atmestas prašymas išduoti eksporto leidimą (tai vadinama „atsisakymais“ išduoti leidimus).

Pagal Reglamento 48 konstatuojamąją dalį KKKG nagrinėjo ataskaitiniu laikotarpiu Komisijos pasiūlytus deleguotuosius aktus, kuriais iš dalies keičiami Reglamento priedai (žr. pirmiau 3.1.2 skirsnį). 2020 m. ši grupė aptarė 2020 m. vasario 18 d. priimtą deleguotąjį aktą, kuriuo iš

[29] COM(2021) 632, 2021 10 14.
[30] COM(2022) 567, 2022 10 31.
[31] COM(2023) 689, 2023 11 8.
[32] COM(2024) 529, 2024 11 19.
[33] COM(2019) 445, 2019 10 1.
[34] 2016 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2134, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, OL L 338, 2016 12 13, p. 1.
[35] OL L 123, 2016 5 12, p. 1.
[36] KKKG posėdžiai įvyko 2020 m. spalio 12 d.; 2021 m. kovo 10 d., birželio 10 d. ir lapkričio 24 d.; 2022 m. gegužės 12 d. ir gruodžio 1 d.; 2023 m. balandžio 27 d. ir lapkričio 23 d.; 2024 m. birželio 6 d. ir gruodžio 5 d.
[37] COM(2021) 633, 2021 10 14.
[38] COM(2022) 568, 2022 10 31.
[39] COM(2023) 694, 2023 11 8.
[40] COM(2024) 530, 2024 11 19.
[41] COM(2025) 482, 2025 9 12.

dalies keičiamas Reglamento I priedas, taip pat 2020 m. gruodžio 4 d. priimtą deleguotąjį aktą, kuriuo, siekiant atsižvelgti į Jungtinės Karalystės išstojimą iš Sąjungos, iš dalies keičiami Reglamento I ir V priedai. 2023 ir 2024 m. Komisija surengė kelias technines konsultacijas su KKKG nariais dėl deleguotojo akto, kuriuo iš dalies keičiami Reglamento II ir III priedai; jis galiausiai priimtas 2025 m.

KKKG taip pat buvo reguliariai informuojama apie Komisijos neoficialios ekspertų grupės veiklą. Galiausiai, KKKG pasikeitė nuomonėmis apie Pasaulinį aljansą ir apie tarptautinius pokyčius prie kankinimų neprisidedančios prekybos srityje. Visų pirma, Komisija pateikė šiai grupei naujausią informaciją apie JT generalinio sekretoriaus 2020 m. ataskaitą, 2022 m. JT vyriausybių ekspertų grupės ataskaitą ir 2023 m. JT specialiojo pranešėjo kankinimo klausimais teminę ataskaitą (žr. 2.2 skirsnį), įskaitant jų svarbą stiprinant ES reglamentą. Tomis aplinkybėmis KKKG apsvarstė pažangą siekiant galimų bendrų tarptautinių standartų prie kankinimų neprisidedančios prekybos srityje.

3.3. Neformali Komisijos ekspertų grupė

2021 m. buvo sudaryta neformali Komisijos ekspertų grupė ES kovos su kankinimu reglamento įgyvendinimo klausimais, atsižvelgiant į 2020 m. Reglamento įgyvendinimo peržiūros ataskaitos išvadas. Ataskaitiniu laikotarpiu ši neoficiali ekspertų grupė teikė Komisijai techninę paramą, atlikdama patariamąją funkciją dėl įvairių Reglamento aspektų, įskaitant draudžiamų ir reguliuojamų prekių aprėptį. 2025 m. vasario mėn. šios grupės kadencija pratęsta dar dvejiems metams[42].

3.4. Skaidrumas ir informavimas

Pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį ES valstybės narės privalo rengti viešą metinę veiklos ataskaitą, joje pateikdamos informaciją apie gautų paraiškų skaičių, su tomis paraiškomis susijusias atitinkamas prekes ir valstybes ir dėl tų paraiškų priimtus sprendimus.

Austrija, Čekija[43], Danija[44], Vengrija[45], Nyderlandai[46], Rumunija[47], Ispanija[48] ir Švedija[49] informavo Komisiją apie savo 2024 m. viešas metines veiklos ataskaitas. Reglamentas įtrauktas į Protokolo dėl Airijos ir Šiaurės Airijos[50] 2 priedą, kuriame nurodytos Sąjungos teisės nuostatos, kurios taip pat taikomos Jungtinei Karalystei, kiek tai susiję su Šiaurės Airija, ir jos teritorijoje. Jungtinė Karalystė taip pat informavo, kad paskelbė savo 2024 m. metinę veiklos ataskaitą[51]. Pažymėtina, kad pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį tose viešose ataskaitose

[42] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=lt&groupID=3762
[43] Čekija: „Mučicí“ nástroje | MPO
[44] Danija: https://eksportkontrol.erhvervsstyrelsen.dk/tilladelser-til-eksport-af-produkter-fordelt-paa-kategorinumre
[45] Vengrija: https://mkeh.gov.hu/index.php?name=OE-eLibrary&file=download&keret=N&showheader=N&id=292660
[46] Nyderlandai: Het Nederlander exportcontrolebeleid in 2024 | Rapport | Rijksoverheid.nl
[47] Rumunija: https://economie.gov.ro/structura-organizatorica/directia-politici-comerciale/
[48] Ispanija: https://comercio.gob.es/ImportacionExportacion/Informes_Estadisticas/Paginas/Hitorico_Material_Defensa.aspx
[49] Švedija: https://www.kommerskollegium.se/contentassets/77abf57e47584da190a1537a7ac025d2/arsredovisning-24.pdf
[50] OL CI 384/1, 2019 11 12.
[51] Jungtinė Karalystė: https://www.gov.uk/government/collections/united-kingdom-strategic-export-controls-annual-report

„nepateikiama informacija, kurios atskleidimą valstybė narė laiko prieštaraujančiu esminiams savo saugumo interesams“.

Kelios kompetentingos nacionalinės institucijos, siekdamos informuoti ekonominės veiklos vykdytojus apie eksporto leidimų išdavimo procedūras ir papildomus reikalavimus, savo valstybinėse interneto svetainėse paskelbė informaciją apie prekėms, įeinančioms į Reglamento taikymo sritį, taikomas taisykles ir nuostatas.

3.5. Eksporto kontrolės vykdymo užtikrinimas

Už eksporto kontrolės vykdymo užtikrinimą yra atsakingos ES valstybės narės. Pagal Reglamento 33 straipsnį „valstybės narės nustato sankcijų, taikomų pažeidus šį reglamentą, taisykles ir imasi visų būtinų priemonių užtikrinti, kad šios sankcijos būtų įgyvendinamos. Numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos.“ Todėl ES valstybės narės nustato nacionalines sankcijas, taikytinas asmenims ir subjektams įvykdžius Reglamento pažeidimus.

Šios nacionalinės sankcijos apima ir administracines, ir baudžiamąsias sankcijas, paprastai nuo piniginių baudų iki laisvės atėmimo, įskaitant prekių konfiskavimą.

Per ataskaitinį laikotarpį kompetentingos institucijos nepranešė Komisijai apie jokius Reglamento pažeidimus. Kompetentingos institucijos nėra Reglamentu įpareigotos tai daryti.

3.6. Eksporto leidimai: pagrindiniai duomenys

Komisija iš kompetentingų institucijų renka duomenis, kuriais jai suteikiama galimybė apžvelgti išduotus eksporto leidimus ir eksporto leidimus, kuriuos atsisakyta išduoti, dėl kontroliuojamų prekių, apibūdintų Reglamento III ir IV prieduose.

Remiantis Komisijos 2020–2024 m. laikotarpio ataskaitų duomenimis, išduotų arba atsisakytų išduoti eksporto leidimų skaičių galima apibendrinti taip[52]: 2020 m. pranešta iš viso apie 247 leidimus, kuriuos išdavė 11 valstybių narių. 2021 m. 9 valstybės narės pranešė išdavusios iš viso 275 leidimus. 2022 m. pranešta iš viso apie 246 leidimus, kuriuos išdavė 10 valstybių narių. 2023 m. 11 valstybių narių pranešė išdavusios iš viso 214 leidimų. 2024 m. pranešta iš viso apie 248 leidimus, kuriuos išdavė 7 valstybės narės. Taigi, bendras per visą penkerių metų ataskaitinį laikotarpį (2020–2024 m.) išduotų leidimų skaičius yra 1230.

Penkiolika valstybių narių Komisijai pranešė, kad per ataskaitinį laikotarpį negavo jokių paraiškų dėl leidimų pagal Reglamentą (ES) 2019/125.

Dėl Reglamente nustatyto eksporto leidimo reikalavimo kompetentingos institucijos gali tikrinti, ar nėra požymių, kad prekės, jeigu būtų eksportuotos, galėtų būti naudojamos kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui (III priedas) arba mirties bausmei vykdyti (IV priedas). Tuo tikslu Reglamento 20 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad kompetentinga institucija turėtų gauti „išsamią informaciją, ypač susijusią su galutiniu naudotoju, paskirties šalimi ir galutiniu prekių naudojimu“.

Pranešta, kad per penkerių metų ataskaitinį laikotarpį buvo atmestos 42 paraiškos, kuriomis siekta gauti eksporto leidimą: 2020 m. – 23, 2021 m. – 2, 2022 m. – 9, 2023 m. – 6, 2024 m. – 2.

Pažymėtina, kad ne visos valstybės narės pateikia išsamią ataskaitą ir (arba) informaciją apie galutinius naudotojus. Taigi Komisija negali parengti išsamios prekių, kurias leista eksportuoti

[52] Į informaciją apie valstybių narių išduotų leidimų skaičių neįtraukti duomenys apie eksportą naudojant Sąjungos bendrąjį eksporto leidimą (Reglamento V priedas).

per ataskaitinį laikotarpį, galutinio naudojimo apžvalgos remdamasi kompetentingų institucijų pateiktais duomenimis.

Apžvalga. 2020–2024 m. valstybių narių išduoti eksporto leidimai ir leidimai, kuriuos atsisakyta išduoti, apie kuriuos pranešta.

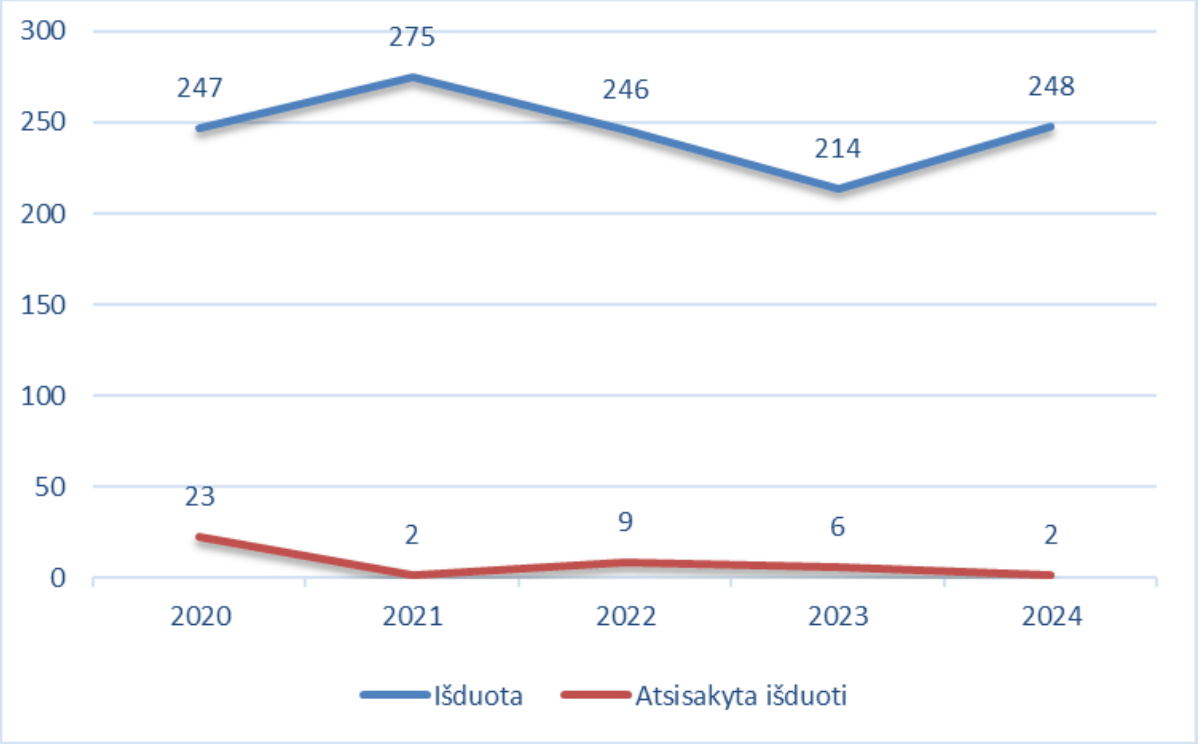

3.7. ES piliečiai užsienyje

Šiuo metu Reglamentu kontroliuojama arba draudžiama įvairi veikla, patenkanti į teritorinę Reglamento taikymo sritį[53]. Nors tai konkrečiai neįeina į Reglamento įgyvendinimo vertinimą, Reglamento 32 straipsnyje numatyta, kad atliekant peržiūrą vertinama, ar į Reglamento taikymo sritį reikia įtraukti ES piliečių veiklą užsienyje. Tokia veikla galėtų apimti tarpininkavimą, pardavimo skatinimą (rinkodarą), techninės pagalbos teikimą ir mokymą.

2020 m. peržiūros ataskaitoje šis klausimas apsvarstytas ir pažymėta, kad „[s]prendžiant iškeltus klausimus kyla sunkumų dėl ES jurisdikcijos teritorinės aprėpties“. Taip pat pažymėta, kad „[t]arptautinėje teisėje jurisdikcija iš esmės yra teritorinė ir valstybė negali ja naudotis už savo teritorijos ribų, nebent tai būtų daroma pagal tarptautiniu papročiu ar konvencija nustatytą taisyklę, kuria tai leidžiama“. Tačiau taip pat nurodyta, kad „tarptautinė teisė leidžia bausti valstybės piliečius už ekstrateritorinę veiklą, kai tai yra nusikalstamos veikos, padarytos už jos teritorijos ribų[54]. Dėl ypač sunkių nusikaltimų, dėl kurių pagal daugiašalę sutartį[55] arba tarptautinę paprotinę teisę taikoma visuotinė jurisdikcija (pavyzdžiui, genocido, karo nusikaltimų, nusikaltimų žmoniškumui ir kankinimo), valstybė gali naudotis savo jurisdikcija

[53] Reglamento 34 straipsnis.
[54] Žr. 1984 m. Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą ([priimta 1984 m. gruodžio 10 d., įsigaliojusi 1987 m. birželio 26 d.], 1465 UNTS 112; UNCAT) 5 straipsnio 1 dalies b punktą.
[55] Žr. Ženevos I–IV konvencijas (1949 m.).

nepriklausomai nuo nusikaltimo vietos ir nepriklausomai nuo nusikaltimo vykdytojo ar aukos pilietybės“.

2020 m. ataskaitoje padaryta išvada, kad vienašaliai sprendimai naudotis jurisdikcija už ES teritorijos ribų turėtų būti atsakingai apsvarstomi atsižvelgiant į tarptautinę teisę ir praktiką. Kadangi tai, ar valstybė gali teisėtai naudotis ekstrateritorine jurisdikcija, yra tarptautinės teisės klausimas, svarbu tinkamuose tarptautiniuose forumuose ryžtingai ir veiksmingai skatinti prie kankinimų neprisidedančią prekybą, kad būtų plečiamas pasaulinis atsakas siekiant tikslų, kuriuos skatinama pasiekti Reglamentu. Taip pat pažymėta, kad būtų galima ištirti galimybes atgrasyti nuo tam tikros netinkamos užsienyje veikiančių ES piliečių ir ES įsisteigusių įmonių veiklos (tokios kaip prekių ir paslaugų pardavimo skatinimas ar rinkodara ir techninės pagalbos teikimas bei mokymas netinkamai ar smurtiniais tikslais naudoti teisėsaugai skirtą įrangą) ne teisėkūros priemonėmis. Tokios priemonės galėtų apimti, pavyzdžiui, priemones, kuriomis didinamas skaidrumas ir informuotumas, arba priemones, kuriomis skatinama veiksmingai laikytis JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų.

Atlikus šią peržiūrą patvirtinta, kad 2020 m. peržiūros ataskaitos išvados tebegalioja.

4. REGLAMENTO ĮGYVENDINIMO VERTINIMAS

4.1. Vertinimo kriterijai ir duomenų šaltiniai

Komisija, įtraukusi esminius vertinimo kriterijus pagal Reglamento 32 straipsnį, vertino Reglamento veikimą remdamasi savo Geresnio reglamentavimo gairėmis[56], įvertindama šiuos elementus:

- *aktualumą* – kiek Reglamento bendrieji tikslai, struktūra ir Reglamente numatytos nacionalinės įgyvendinimo priemonės atitinka ES prioritetus tuo metu, kai priimtas Reglamentas, ir dabartinius ES prioritetus;
- *efektyvumą* – kiek efektyviai įgyvendinamas Reglamentas. Tai apima efektyvumą jį įgyvendinant valstybėse narėse ir Komisijos vykdomą priežiūrą, kartu vertinant, ar nėra kokių nors informacijos teikimo reikalavimų spragų ar nereikalingo dubliavimo, galinčių kliudyti užtikrinti Reglamento veiksmingumą arba efektyviai jį įgyvendinti, ir ar ataskaitų teikimo reikalavimai yra pakankami ir proporcingi;
- *veiksmingumą* – kiek Reglamentu pasiekiami jo tikslai ir ES prioritetai;
- *nuoseklumą ir papildomumą* – kiek Reglamentu padedama pasiekti nuoseklumą ir papildomumą su kitomis atitinkamomis ES ir valstybių narių iniciatyvomis;
- *Europos pridėtinę vertę* – kiek Reglamentas didina ES valstybių narių konkrečių priemonių vertę.

Pagrindiniai informacijos šaltiniai renkant vertinimui reikalingus įrodymus buvo rašytinė medžiaga, t. y. atsakymai į klausimynus ir apklausas[57], ir pokalbiai su pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant ES valstybių narių kompetentingas institucijas, neformalią ekspertų grupę ir kitas specializuotas nevyriausybines organizacijas (NVO), tarptautines organizacijas, kaip antai Jungtines Tautas ir Europos Tarybą, taip pat įvairius

[56] https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

[57] Atsakymus į klausimyno klausimus raštu pateikė dvidešimt trys valstybės narės, taip pat viena tarptautinė organizacija ir trys NVO, kurios yra neformalios Komisijos ekspertų grupės narės. Komisija taip pat gavo informacijos iš specializuotų NVO.

Komisijos generalinius direktoratus. Įvertinus surinktus duomenis ir informaciją padarytos toliau nurodytos išvados.

4.2. Aktualumas

4.2.1. Politikos aspektai

Reglamentas, iš pradžių priimtas 2005 m., atitiko poreikį nustatyti „Sąjungos prekybos su trečiosiomis šalimis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, taisykles“. Šiomis taisyklėmis siekta užpildyti nustatytą ES prekybos kontrolės, grindžiamos žmogaus teisėmis, spragą ir jos tapo pirmąja specialiai šiam dalykui skirta privaloma priemone pasaulyje. Siekiant išlaikyti Reglamento aktualumą, 2011, 2014, 2016 ir 2025 m. iš dalies pakeisti jo priedai. Peržiūros procese dalyvavę suinteresuotieji subjektai patvirtino, kad Reglamentas tebėra aktualus siekiant jo prioritetinio tikslo skatinti prie kankinimų neprisidedančią prekybą, taip padedant siekti ES tikslo visame pasaulyje panaikinti kankinimus ir žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą[58].

Juo ne tik sukurta pirmoji pasaulyje veikianti prekybos prekėmis, kurios gali būti susijusios su kankinimu, reguliavimo sistema – dabartinį Reglamento aktualumą patvirtina ir jo vaidmuo įkvepiant kitų valstybių ir organizacijų darbą šioje srityje (žr. 2.2. skirsnį).

4.2.2. Apimamų prekių ir paslaugų aktualumas

Šiuo metu Reglamentas apima labai įvairias su mirties bausmės vykdymu ir kankinimu susijusias **prekes**.

Kad Reglamento prieduose apibūdintų prekių sąrašas išliktų aktualus, jis turi būti nuolat atnaujinamas ir reguliariai peržiūrimas. Komisijos 2020 m. peržiūros ataskaitoje padaryta išvada, kad prekių sąrašas turi būti atnaujinamas reaguojant į pokyčius tarptautinėje saugumo rinkoje ir teisėsaugos įrangos naudojimą bei netinkamą naudojimą, taip pat į naujas tendencijas ir iššūkius, susijusius su mirties bausme, kankinimu ar kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ir baudimu. Šiuo tikslu 2025 m. gegužės 21 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2025/928 atnaujintas Reglamento prieduose apibūdintų prekių sąrašas (3.1.2 skirsnis). Apskritai peržiūros procese dalyvaujantys suinteresuotieji subjektai pabrėžė Reglamento taikymo prekėms ir paslaugoms srities reikšmingumą.

Komisija atkreipė dėmesį į tai, kad suinteresuotieji subjektai iš esmės pritaria dabartinei Reglamento struktūrai, skiriant iš esmės smurtinio pobūdžio prekes, kurių prekyba draudžiama (II priedas), ir prekes, kurios gali būti teisėtai naudojamos ir kurių prekyba yra reguliuojama (III ir IV priedai). Dabartiniai prekių sąrašai su neseniai padarytais pakeitimais plačiai laikomi išsamiais, tinkamais ir tikslingais. Kelios peržiūros procese dalyvavusios valstybės narės ir NVO pabrėžė Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2025/928 svarbą siekiant išlaikyti Reglamento aktualumą. JT specialioji pranešėja kankinimo klausimais Alice Jill Edwards palankiai įvertino Komisijos deleguotojo reglamento priėmimą: pasak jos, „džiugu matyti tokią pažangą gana sudėtingu laikotarpiu, kai saugumo pajėgos reguliariai pažeidžia žmogaus teisėms neprieštaraujančių minios kontrolės metodų taisykles“. Ji taip pat teigė, kad atnaujintu

[58] ES veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje (2020–2027 m.).

Reglamentu „bus reikšmingai sustiprinta apsauga nuo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio, kuriam sudaromos palankesnės sąlygos naudojant ginklus ir įrangą“[59].

Dvi valstybės narės manė, kad nors Komisijos deleguotasis reglamentas yra svarbus žingsnis teisinga linkme, nuolatinis budrumas, stebėsena ir dalijimasis informacija tebėra labai svarbūs. Šiuo atžvilgiu viena valstybė narė paragino sukurti mechanizmą, kuriuo naudodamosi valstybės narės galėtų reguliariai dalytis informacija apie atsirandančias netinkamo prekių naudojimo tendencijas, naujų rūšių įrangą ar įtartiną veiklą. Dar viena valstybė narė patvirtino dabartinės Reglamento taikymo srities aktualumą, tačiau pabrėžė, kad taikymo gaminiams sritis ir toliau turėtų būti tvirtai grindžiama įrodymais grindžiamais rizikos ir netinkamo naudojimo vertinimais ir turėtų būti atsižvelgiama į platesnį prekybos politikos kontekstą.

Dvi žmogaus teisių NVO, dalyvaujančios peržiūros procese, nurodė, kad yra plačiai paplitę kankinimai ir kitoks netinkamas elgesys už įkalinimo aplinkos ribų, policijai vykdant viešų susirinkimų kontrolę. Šiomis aplinkybėmis jos rekomendavo dar labiau išplėsti Reglamento prieduose apibūdintų prekių aprėptį, kad Reglamentas visiškai atitiktų JT specialiojo pranešėjo kankinimo klausimais 2023 m. ataskaitoje pateiktas rekomendacijas. Vienos NVO teigimu, kai kurios prekės, šiuo metu nurodytos III priede, galėtų būti perkeltos į II priedą: tai, pavyzdžiui, tam tikri tiesioginio sąlyčio elektrošoko įtaisai, šaudmenys su daugeliu trauminių sviedinių, daugiavamzdžiai paleidimo įtaisai ir kai kurios daugiataškės surakinimo priemonės. Kitos prekės galėtų būti įtrauktos į II priedą (kaip antai milimetrinių bangų ginklai), dar kitos prekės – į III priedą, įskaitant įprastus antrankius, rankinius smūginius ginklus, specialiai sukurtus teisėsaugos tikslais, visų pirma standartines lazdas, taip pat kai kuriuos akustinius prietaisus ir ginklus bei apsvaiginimo granatas.

Viena NVO manė, kad Reglamente daugiausia dėmesio skiriama fizinėms prekėms, tačiau neskiriama dėmesio nefizinėms priemonėms, kaip antai sekimo programinei įrangai, biometrinių duomenų bazėms ir kibernetinės kontrolės sistemoms, kurios vis dažniau naudojamos kankinimui ar netinkamam elgesiui palengvinti.

Į Reglamento IV priedo prekių sąrašą įtrauktos tam tikros cheminės medžiagos ir vaistai, kurie yra skirti pacientų gyvybei gelbėti ir sveikatai gerinti, tačiau galėtų būti naudojami ir mirtinoms injekcijoms. Šių rūšių cheminės medžiagos ir vaistai, kitaip negu į II ir III priedus įtrauktos prekės, atlieka gyvybiškai svarbią funkciją, todėl reikia atsargiai vertinti galimas jų prekybos ribojimo priemones, kad nebūtų neigiamo poveikio prekybai teisėtais gyvybes gelbstinčiais medicininiais ištekliais.

Pasak vienos organizacijos, kovojančios su netinkamu vaistų naudojimu mirtinoms injekcijoms, bet koks pirmalaikis IV priedo sąrašo išplėtimas galėtų be reikalo apsunkinti gyvybiškai svarbių vaistų tiekimą, tačiau reikalingas nuolatinis budrumas. Šiuo atžvilgiu vertėtų atkreipti dėmesį į kelių ES bendrovių pasirinktą savireguliacijos tvarką, kuria, laikoma, užkertamas kelias netinkamam iš ES eksportuojamų vaistų naudojimui. Ta pati organizacija pabrėžė, kad svarbu atidžiai stebėti pokyčius, susijusius su azoto dujų naudojimu vykdant egzekucijas. Šiomis aplinkybėmis viena valstybė narė pasiūlė apsvarstyti galimybę įtraukti azoto dujas į Reglamento IV priedą.

Atliekant peržiūrą suinteresuotieji subjektai taip pat patvirtino į Reglamento taikymo sritį įtrauktų **paslaugų**, t. y. tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos, mokymo ir reklamos, susijusių su prekėmis, kurioms taikomas Reglamentas, svarbą. Viena žmogaus teisių srities NVO įvertino, kad Reglamentas taip pat turėtų apimti techninės pagalbos, kuria galėtų būti sudaromos palankesnės sąlygos kankinimui ir kitokiam netinkamam elgesiui arba kuri galėtų

[59] https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/08/un-expert-welcomes-revised-eu-regulations-against-trade-instruments-torture

būti pasitelkiama kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio tikslais, teikimą, neatsižvelgiant į įrangą, kuriai taikomas Reglamentas. Vis dėlto pažymėtina, kad techninės pagalbos teikimas, įskaitant mokymą, yra draudžiamas arba kontroliuojamas tik tada, kai yra tiesiogiai susijęs su įranga, kurią apima Reglamentas (II arba III priedas).

Vertinant Reglamento apimamų prekių ir paslaugų aktualumą taip pat būtų galima apsvarstyti poreikį į Reglamentą įtraukti tikslinio galutinio naudojimo arba bendrąją nuostatą. Peržiūros procese dalyvavusios žmogaus teisių NVO pasisakė už tai, kad tokia nuostata būtų įtraukta. Konkrečiai kalbant, pagal tokią nuostatą atskiros valstybės narės galėtų sustabdyti tam tikros prekės, kuri nėra konkrečiai įtraukta į Reglamento II ar III priedą, pardavimo sandorį. Tokiu atveju turėtų būti pripažinta, kad akivaizdžiai vienintelė tokios prekės praktinė paskirtis yra mirties bausmės vykdymas, kankinimas arba kitoks netinkamas elgesys. Atitinkama nuostata galėtų apimti ir tokius atvejus, kai yra įrodymų, kad į sąrašus neįtraukta prekė jos potencialaus perleidimo atveju galiausiai būtų naudojama tokiais tikslais.

4.3. Veiksmingumas

4.3.1. Leidimai ir atsisakymai juos išduoti

Remiantis šioje ataskaitoje ir ankstesnėje Komisijos ataskaitoje dėl eksporto leidimų 2020. 2021, 2022, 2023 ir 2024 m. (žr. 3.5 skirsnį) pateiktais duomenimis, pažymėtina, kad nemažai (15) valstybių narių nepranešė apie prašymus suteikti leidimus per penkerių metų laikotarpį. Be to, kai kurios valstybės narės praneša išduodančios kur kas daugiau leidimų nei kitos.

Pateikti duomenys taip pat rodo, kad buvo nedaug atsisakymų išduoti leidimus dėl prekių (per penkerių metų ataskaitinį laikotarpį – 42), ir visiškai nebuvo jokių leidimų (ar atsisakymų išduoti leidimus) dėl paslaugų, kurioms taikomas Reglamentas. Atsakomybė už įgyvendinimą tenka valstybių narių kompetentingoms institucijoms.

Eksporto leidimų išdavimo vidaus procedūros valstybėse narėse gali skirtis. Iš valstybių narių valdžios institucijų pateiktos informacijos žinoma, kad šios procedūros dažnai apima įvairių ministerijų, institucijų ir įstaigų konsultacijas, o sprendimai priimami remiantis, *inter alia*, galutinio naudojimo, galutinių naudotojų ir nukreipimo rizikos vertinimu. Informacijos šaltiniai, kuriais grindžiamas toks vertinimas, apima labai įvairią atvirųjų šaltinių informaciją, įskaitant Jungtinių Tautų, ES, Europos Tarybos ataskaitas ir pilietinės visuomenės organizacijų ataskaitas, taip pat prieinamus nacionalinių ir tarptautinių teismų sprendimus. Kai kurios valstybės narės taip pat paminėjo jų valdžios institucijų ir ambasadų atliktas analizes, taip pat ankstesnius kitų ES valstybių narių atsisakymus suteikti leidimus.

Nors prieinama informacija apie bendrus nacionalinius rizikos vertinimus yra ribota, akivaizdu, kad įvairiose valstybėse narėse jie skiriasi. Šiuo atžvilgiu kelios peržiūros procese dalyvavusios valstybės narės ir NVO nurodė, kad reikia suderinti nacionalinę praktiką, susijusią su eksporto leidimų išdavimo ir atsisakymo juos išduoti procedūromis.

Sprendžiant iš pirmiau pateiktos informacijos, atrodo, kad reikia Europos Sąjungos gairių arba Reglamento įgyvendinimo geriausios praktikos pavyzdžių (pavyzdžiui, dėl į jį įtrauktų prekių apibrėžties, rizikos vertinimų, atsisakymų išduoti leidimus, pranešimų ir kt.), be to, reikia, kad kompetentingos institucijos teiktų daugiau informacijos apie tai, kaip Reglamentas taikomas praktikoje.

4.3.2. Prekybos mugės

Reglamento 8 straipsniu uždrausta demonstruoti arba siūlyti parduoti bet kokias II priede nurodytas prekes parodoje arba mugėje, vykstančioje ES.

Kai kurios valstybės narės leidžia, palengvina ir (arba) bendrai organizuoja teisėsaugos įrangos prekybos muges ar parodas. Dvi peržiūros procese dalyvavusios žmogaus teisių NVO stebėjo vieną iš šių mugių ir kai kuriais atvejais nustatė, kad joje buvo demonstruojamos prekės, įtrauktos į Reglamento II priedą. NVO užfiksavo gerą bendradarbiavimą su mugės organizatoriais, kurie pašalino prekes, apie kurias pranešta, ir ėmėsi priemonių, kad užkirstų kelią II priede nurodytų prekių demonstravimui ir spręstų su tuo susijusius klausimus.

Nė viena peržiūros procese dalyvavusi valstybė narė neturi specialaus protokolo ar procedūros, kuriuo būtų užtikrinta, kad parodose ar prekybos mugėse būtų laikomasi Reglamento 8 straipsnio. Viena peržiūros procese dalyvavusi valstybė narė pasiūlė parengti geriausios praktikos gaires valstybių narių institucijoms ir įmonėms, dalyvaujančioms organizuojant prekybos muges, kuriose demonstruojama teisėsaugos įranga. Tai siūlė ir kelios prie peržiūros proceso prisidėjusios NVO.

4.3.3. Ataskaitų teikimas

Kaip nurodyta 3.3 skirsnyje, Reglamento 26 straipsnyje yra nustatyti kompetentingų institucijų ataskaitų teikimo reikalavimai. Visos peržiūros procese dalyvavusios valstybės narės mano, kad tokie ataskaitų teikimo reikalavimai yra tinkami ir proporcingi.

Tačiau tik aštuonios valstybės narės patvirtino, kad paskelbė savo 2024 m. metines veiklos ataskaitas pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį. Pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį viešose ataskaitose „nepateikiama informacija, kurios atskleidimą valstybė narė laiko prieštaraujančiu esminiams savo saugumo interesams“. Tose metinėse ataskaitose pateikiamų duomenų išsamumo lygis gali būti ne visada tinkamas siekiant tiksliai įvertinti Reglamento įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Nedaug valstybių narių teikia viešai prieinamą informaciją apie procedūras, taikomas dėl su prekėmis susijusios rizikos, ar apie tolesnes priemones, kurių imamasi siekiant stebėti galutinį naudojimą; jos taip pat nenurodo susijusių prekių kiekio ir vertės ir ar Reglamento pažeidimų atvejais buvo taikomos sankcijos. Nedaug informacijos turima ir apie 23 straipsnyje nustatytą pranešimo ir konsultavimosi mechanizmą.

Pagal 26 straipsnio 4 dalį Komisija privalo skelbti metinę veiklos ataskaitą. Visos valstybės narės teikė Komisijai informaciją, reikalingą šioms ataskaitoms rengti. Ataskaitiniu laikotarpiu 2020, 2021, 2022, 2023 ir 2024 m. buvo paskelbtos metinės ataskaitos dėl valstybių narių eksporto leidimų. Prie peržiūros prisidėjusios NVO manė, kad Komisijos metinė ataskaita yra labai svarbi priemonė Reglamento įgyvendinimo skaidrumui užtikrinti, visų pirma dėl to, kad kelios valstybės narės nėra viešai paskelbusios nacionalinių ataskaitų. Jos rekomendavo, kad į Komisijos metinę ataskaitą būtų įtraukta papildoma svarbi informacija, visų pirma susijusi su išduotais ir neišduotais leidimais, įskaitant, pavyzdžiui, galutinį prekių naudojimą, jų vertę ir kiekį.

4.4. Veiksmingumas

Apskritai Reglamentu pasiektas konkretus tikslas veiksmingiau kontroliuoti ES prekybą su trečiosiomis šalimis tokiomis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kankinimui ir kitokiam žiauriam, žeminančiam ar nežmoniškam elgesiui ar baudimui. Peržiūros procese dalyvavę suinteresuotieji subjektai pabrėžė prevencinį ir norminamąjį Reglamento poveikį. Kelios valstybės narės manė, kad Reglamentu sėkmingai užkirstas kelias prekybai prekėmis, susijusiomis su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu, ir veiklos

vykdytojai atgrasomi nuo draudžiamų prekių arba prekių, kurios gali būti netinkamai naudojamos trečiosiose šalyse, eksportavimo. Vienos valstybės narės institucijos teigimu, veiksmingas atgrasymas tiekimo grandinės pradžioje yra vienas iš veiksnių, kuriais paaiškinama tai, kad prekybos prekėmis, kurioms taikomas Reglamentas, mastas šiuo metu yra ribotas.

Viena NVO manė, kad Reglamentu sumažinti prekybos kai kuriomis su kankinimu susijusiomis prekėmis aspektai. Visų pirma ji atkreipė dėmesį į tai, kad įsigaliojus Reglamentui sumažėjo ES įmonių prekyba į II priedą įtrauktomis prekėmis ginklų mugėse ir internetu. Pasak NVO, kovojančios su netinkamu vaistų naudojimu mirtinoms injekcijoms, Reglamentas padarė didelį ir teigiamą poveikį užkertant kelią tam tikrų mirtinoms injekcijoms naudojamų Europos vaistų eksportui, taip pat sustiprinta pramonės vykdoma kontrolė ir suteikta aiški teisinė sistema, padedanti įmonėms apsaugoti savo tiekimo grandines.

Vis dėlto peržiūroje dalyvavusios NVO pastebėjo, jog dėl to, kad viešai prieinamos informacijos kiekis yra ribotas, yra sunkiau visapusiškai įvertinti Reglamento veiksmingumą. Šiuo atžvilgiu, siekiant geriau įvertinti Reglamento pažeidimų nustatymo ir sankcijų taikymo mastą, būtų naudinga gauti daugiau informacijos apie ES valstybių narių pagal Reglamento 33 straipsnį taikomas sankcijas.

Apskritai suinteresuotieji subjektai manė, kad įsigaliojus Reglamentui padidėjo veiklos vykdytojų informuotumas apie ES taikomas kontrolės priemones. Be to, kelios valstybės narės savo atitinkamos ministerijos ar institucijos interneto svetainėje teikia informaciją apie pagrindines Reglamento nuostatas. Šešios valstybės narės taip pat nurodė organizuojančios informuotumo didinimo renginius ir (arba) tikslinę informavimo veiklą. Viena valstybė narė ir trys NVO rekomendavo vykdyti tolesnę informuotumo didinimo veiklą siekiant geriau skatinti laikytis Reglamento ir užtikrinti, kad jo nuostatos būtų gerai suprantamos suinteresuotiesiems subjektams. Viena NVO pasiūlė, kad Komisija pateiktų standartinį tekstą ir papildomas gaires dėl Reglamento įgyvendinimo, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos didinti valstybinių subjektų informuotumą ir užtikrintas nacionalinės praktikos nuoseklumas.

Yra sunkiau įvertinti, kaip pasiekiamas platesnis tikslas padėti užkirsti kelią mirties bausmei, kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui trečiosiose šalyse, nes yra daug kitų prie to prisidedančių veiksnių. Prekybos šiomis prekėmis ir paslaugomis ribojimas yra tik vienas iš kovos su kankinimu elementų. Be to, kankinimui ir kitokiam netinkamam elgesiui naudojami ne vien specialūs instrumentai; dažnai tam naudojami ir paprasti lengvai prieinami įrankiai, tokie kaip lazdos, policininkų lazdos, standartiniai antrankiai, taip pat tam naudojama didelė fizinė jėga.

4.5. Nuoseklumas ir papildomumas

Siekiant užtikrinti papildomumą, Reglamente daroma konkreti nuoroda į kitas susijusias ES priemones arba sistemas ir aiškiai nustatoma, kad tos prekės, kurioms jos taikomos, neįeina į Reglamento taikymo sritį. Reglamentas taikomas į jokios kitos teisinės priemonės taikymo sritį neįtrauktoms medžiagoms ir šiuo atžvilgiu jis papildo kitas Europos reguliavimo sistemas. Reglamentas netaikytinas prekėms, su kuriomis yra susiję kiti reglamentai ir kurioms jau yra nustatyta leidimų sistema. Tai yra:

i. Reglamentu (ES) Nr. 258/2012 kontroliuojami šaunamieji ginklai;
ii. Reglamentu (EB) Nr. 428/2009 kontroliuojamos dvejopo naudojamo prekės;

iii. pagal Bendrąją poziciją 2008/944/BUSP ir susijusį bendrąjį karinės įrangos sąrašą[60] kontroliuojamos prekės.

Nors šis požiūris, kuriuo siekiama užtikrinti eksporto kontrolės priemonių tarpusavio papildomumą, iš esmės taikomas sėkmingai, peržiūros procese dalyvaujančios žmogaus teisių NVO atkreipė dėmesį į tam tikrus neatitikimus. Kai kurios riaušių malšinimo medžiagos, kaip antai pipirinės dujos ir *Capsicum* aliejingoji derva (OC), yra įtrauktos į Reglamentą, tačiau kitos tokios medžiagos, įtrauktos į ES bendrąjį karinės įrangos sąrašą, pavyzdžiui, įprastos ašarinės dujos (CS dujos, CR dujos ir CN dujos), nėra įtrauktos į Reglamentą, nors dažnai naudojamos kankinimui ir kitokiam netinkamam elgesiui palengvinti ar vykdyti. Būtų tikslinga ištirti, kaip galima geriausiai užtikrinti, kad abi priemonės būtų nuosekliau suderintos, kad leidimų patvirtinimo procesai būtų vienodi ir kad pranešimai apie atsisakymą išduoti leidimą būtų išplatinami pagal abi kontrolės sistemas.

Platesnio juo siekiamo ES žmogaus teisių tikslo atžvilgiu Reglamentas iš esmės nuosekliai dera su kitomis susijusiomis ES priemonėmis ir iniciatyvomis ir jas papildo. Vis dėlto būtų galima stiprinti sąveikas tarp žmogaus teisių stebėsenos darbo, atliekamo trečiosiose šalyse, ir eksportuojamų prekių bei paslaugų galutinio naudojimo kontrolės pagal Reglamentą.

Yra aukšto lygio nuoseklumas ir papildomumas su pasaulinio ir regioninio lygmenų (Pasaulinio aljanso, Europos Tarybos) iniciatyvomis. Ataskaitiniu laikotarpiu Europos Sąjunga tiek techniniu, tiek diplomatiniu lygmeniu vadovavo iniciatyvoms didinti tarptautinį valdžios informuotumą apie prekybą įranga, kuri naudojama kankinimui, netinkamam elgesiui ir mirties bausmei vykdyti. ES toliau bendradarbiavo su trečiosiomis šalimis šiuo klausimu, be kita ko, Pasaulinio aljanso kontekste.

4.6. ES pridėtinė vertė

Europos pridėtinė vertė reiškia dėl ES intervencijos įvykusius pokyčius, didesnius nei tai, ką būtų buvę galima pagrįstai tikėtis pasiekti nacionaliniais valstybių narių veiksmais.

Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 207 straipsnį prekybos sritis priklauso išimtinei ES kompetencijai. Reglamento teikiama Europos pridėtinė vertė yra akivaizdi, nes jis priklauso ES išimtinės kompetencijos sričiai, todėl Reglamento tikslus galima geriausiai pasiekti ES lygmeniu.

Reglamente valstybėms narėms leista imtis papildomų priemonių, tačiau pačiame Reglamente numatytas priemones galima apskritai laikyti tinkamomis.

4.7. Kovos su kankinimu koordinavimo grupė (KKKG)

KKKG teisinis pagrindas nustatytas pačiame Reglamente. Šiai grupei pirmininkauja Komisija ir ją sudaro tik po vieną kiekvienos valstybės narės paskirtą atstovą. Yra konkrečiai nustatytos KKKG užduotys: ji gali nagrinėti Reglamento taikymo klausimus, įskaitant keitimąsi informacija apie administracinę praktiką. Prireikus KKKG gali konsultuotis su eksportuotojais, tarpininkais, techninės pagalbos teikėjais ir kitais atitinkamais su Reglamento taikymu susijusiais suinteresuotaisiais subjektais. Pagal Reglamento 48 konstatuojamąją dalį KKKG atlieka konkretų vaidmenį rengiant deleguotuosius aktus, nes per KKKG oficialiai

[60] 2025 m. vasario 24 d. Tarybos patvirtintas Europos Sąjungos bendrasis karinės įrangos sąrašas (įranga, kurią apima Tarybos bendroji pozicija 2008/944/BUSP, nustatanti bendrąsias taisykles, reglamentuojančias karinių technologijų ir įrangos eksporto kontrolę), OL C, C/2025/1499.

konsultuojamasi su valstybėmis narėmis dėl Komisijos pateiktų deleguotųjų aktų projektų, laikantis Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros nustatytų principų.

Valstybės narės, kurios prisidėjo prie peržiūros proceso, pripažino, kad KKKG atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant veiksmingą ir nuoseklų Reglamento įgyvendinimą. Apskritai valstybės narės manė, kad KKKG yra naudinga informacijos ir geriausios praktikos koordinavimo ir mainų platforma. Kai kurios valstybės narės KKKG taip pat laiko forumu, kuriame svarstomi su Reglamento įgyvendinimu susiję iššūkiai, įskaitant su vykdymo užtikrinimu ir teisiniu bei reglamentavimo aiškinimu, taip pat valstybių narių nacionalinės praktikos darna bei nuoseklumu susijusius klausimus.

Šiuo atžvilgiu dvi valstybės narės pasiūlė, kad KKKG posėdžiuose galėtų būti pristatoma nacionalinė praktika (visų pirma tų valstybių narių, kurios gauna daugiau paraiškų pagal reglamentą), atliekant konkrečių atvejų tyrimus. Kitos trys valstybės narės rekomendavo KKKG reguliariai aptarti konkrečias trečiųjų šalių situacijas ir keistis informacija apie rizikos žmogaus teisėms paskirties šalyse vertinimo metodiką ir rodiklius. Taip pat pabrėžtas KKKG vaidmuo vykdant rinkos priežiūrą, reguliariai keičiantis informacija apie technologijų raidą, dėl kurios galbūt reikėtų atnaujinti Reglamento priedus. Šiomis aplinkybėmis kai kurios valstybės narės skatino glaudesnį bendradarbiavimą su pilietine visuomene, visų pirma paminėdamos neformalios ekspertų grupės darbą. Šį aspektą taip pat pabrėžė kai kurios NVO, kurios yra neoficialios ekspertų grupės narės ir dalyvavo peržiūros procese. Konkrečiau buvo pasiūlyta užtikrinti glaudesnę neformalios ekspertų grupės ir KKKG sąsają, be kita ko, KKKG posėdžiuose reguliariai organizuojant neoficialios ekspertų grupės narių pranešimus.

5. IŠVADOS IR TOLESNI VEIKSMAI

Šis reglamentas priimtas siekiant sukurti Europos Sąjungos priemonę dėl prekybos su trečiosiomis šalimis prekėmis ir susijusiomis paslaugomis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui. Jis yra svarbus skatinant **gerbti žmogaus gyvybę ir žmogaus teises**.

Reglamentu toliau užpildoma nustatyta ES prekybos kontrolės, grindžiamos žmogaus teisėmis, spraga. Jis **padeda** siekti pagrindinio jo tikslo imtis veiksmingų ir konkrečių kovos su kankinimu ir kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ar baudimu priemonių.

Atlikta peržiūra patvirtino, kad apskritai Reglamentas yra **įgyvendinamas patenkinamai** ir toliau atitinka savo paskirtį. Jis laikomas pakankamai patikima priemone, todėl manoma, kad visapusiško teisės aktų atnaujinimo šiame etape atlikti nereikia.

Kita vertus, peržiūra parodė, kad Reglamento įgyvendinimo **nacionalinė praktika** valstybėse narėse gali skirtis, visų pirma kiek tai susiję su procedūromis, kuriomis grindžiami sprendimai išduoti arba atsisakyti išduoti eksporto leidimus. Šiuo atžvilgiu būtų galima toliau tirti galimybę padėti veiksmingiau ir nuosekliau įgyvendinti tam tikras Reglamento nuostatas ne teisėkūros priemonėmis.

Komisija ištirs galimybę parengti **rizikos vertinimų kontrolinį sąrašą**, įskaitant rizikos žmogaus teisėms paskirties šalyse vertinimo metodiką. Taip pat būtų galima ištirti galimybę parengti specialų kontrolinį sąrašą dėl **prekybos mugių ir parodų protokolų**. Be to, valstybės narės bus toliau skatinamos keistis geriausios praktikos pavyzdžiais, be kita ko, pačioje KKKG.

Prekių, kurioms taikomas Reglamentas, aprėptis ir toliau turėtų būti atnaujinama atsižvelgiant į **vykstančią technologijų ir rinkos raidą** ir atsižvelgiant į **teisėsaugos įrangos naudojimo ir netinkamo naudojimo pobūdžio pokyčius**, taip pat **kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio tendencijas**.

Šiuo atžvilgiu peržiūra patvirtino **prekių ir paslaugų, kurioms taikomas Reglamentas** su pakeitimais, padarytais 2025 m. gegužės mėn. Komisijos deleguotuoju reglamentu, **aktualumą**.

Tačiau per peržiūros procesą aiškiai išryškėjo poreikis **užtikrinti nuolatinį budrumą** ir reguliariai svarstyti galimą tolesnę prekių, kurioms taikomi Reglamento priedai, plėtrą, atsižvelgiant į pirmiau minėtas tendencijas. Be kita ko, per šį procesą bus toliau remiamasi **JT** kompetentingų organų ir **JT specialiojo pranešėjo kankinimo** ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo **klausimais išvadomis**. Be to, vertinant galimybę atnaujinti (arba ne) Reglamento taikymo cheminėms medžiagoms sritį, reikėtų toliau atidžiai vertinti, kaip žmogaus teisių klausimai suderinami su poreikiu apsaugoti prekybą teisėtais **gyvybes gelbstinčiais medicininiais ištekliais**.

Komisija ištirs galimybę KKKG sukurti **neformalų įspėjimo mechanizmą**, pagal kurį būtų sistemingiau dalijamasi informacija ir analizės duomenimis, taip pat keičiamasi informacija apie technologijų ir rinkos pokyčius bei tai, kaip jais naudojasi teisėsaugos institucijos trečiosiose šalyse. Neoficiali ekspertų grupė, kurios svarbus vaidmuo teikiant technines konsultacijas buvo pripažintas atliekant peržiūrą, galėtų prisidėti prie šio proceso teikdama ataskaitas arba *ad hoc* žodinius informacinius pranešimus.

Reikėtų toliau tirti, kokiais būdais galima atidžiau **stebėti** eksportuotų prekių **galutinį naudojimą**. Taip pat galima užtikrinti didesnę žmogaus teisių stebėsenos trečiosiose šalyse ir eksportuojamų prekių ir paslaugų galutinio vartojimo kontrolės pagal Reglamentą **sinergiją**.

Taip pat pripažįstamas poreikis siekti **didesnio skaidrumo ir atskaitomybės**, visų pirma skelbiant metines veiklos ataskaitas. Be to, atliekant peržiūrą akcentuotas poreikis daugiau **dalytis informacija** apie tai, kaip Reglamentas įgyvendinamas, ypač kiek tai susiję su rizikos vertinimais ir leidimų išdavimo politika. Prireikus į Komisijos metines ataskaitas galėtų būti įtraukta papildoma svarbi informacija, įskaitant informaciją apie galutinį naudojimą, pažeidimus ir sankcijas.

Reglamentas, kaip pirmoji pasaulyje teisiškai privaloma šios srities reguliavimo priemonė, yra **pavyzdys** trečiosioms šalims ir tarptautinėms organizacijoms **kuriant panašias prekybai skirtas priemones**. ES turėtų toliau dalytis su Reglamentu susijusia patirtimi su šalimis partnerėmis ir organizacijomis partnerėmis, kurios yra suinteresuotos priimti prekybos su kankinimu susijusiomis prekėmis prevencijos priemones. Kaip viena iš Pasaulinio aljanso pirmininkų, ES toliau rems prie kankinimų neprisidedančios prekybos iniciatyvas daugiašaliu lygmeniu, be kita ko, Jungtinių Tautų forumuose.